

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55, 471 i 1378) uznanie za rezerwat przyrody następuje w formie aktu prawa miejscowego jako zarządzenie regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Zarządzenie określa nazwę rezerwatu, jego położenie lub przebieg granicy i otulinę, jeżeli została wyznaczona, cele ochrony oraz rodzaj, typ i podtyp rezerwatu przyrody, a także sprawującego nadzór nad rezerwatem. Regionalny dyrektor ochrony środowiska, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, po zasięgnięciu opinii regionalnej rady ochrony przyrody, może zwiększyć obszar rezerwatu przyrody, zmienić cele ochrony, a w razie bezpowrotnej utraty wartości przyrodniczych, dla których rezerwat został powołany - zmniejszyć obszar rezerwatu przyrody albo zlikwidować rezerwat przyrody.

Rezerwat „Borkowskie Wąwozy” (o powierzchni 40,64 ha) został ustanowiony na mocy rozporządzenia nr 12/2005 Wojewody Pomorskiego z dnia 20 czerwca 2005 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody „Borkowskie Wąwozy” (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2005 r. nr 66 poz. 1237). Za cel ochrony rezerwatu uznano „zachowanie biocenoz źródliskowych i leśnych oraz elementów środowiska abiotycznego, przede wszystkim silnie urozmaiconej rzeźby terenu i zespołu źródlisk”.

Rezerwat położony jest w województwie pomorskim, w powiecie wejherowskim, na terenie gminy Choczewo. Obejmuje grunty Skarbu Państwa w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, Nadleśnictwa Choczewo. Rezerwat zlokalizowany jest poza obszarami Natura 2000.

Rezerwat obejmuje fragment zbocza doliny rzeki Chelst. Rzeźba terenu rezerwatu jest silnie urozmaicona dzięki licznym rozcięciom erozyjnym (wąwozom), znacznemu nachyleniu zboczy (przekraczającym 30°) i deniwelacjom terenu osiągającym wartość ok. 50 m. Dna wąwozów w przeważającej części są suche. W części wąwozów rozcinających warstwy wodonośne zlokalizowane są wysięki i źródła o zróżnicowanej wydajności, część z nich położona jest w obrębie rozległych nisz źródliskowych. Zasilają one niewielkie strumyczki, tworzące jeszcze w granicach rezerwatu znacznej wielkości strumień.

W rezerwacie dominują ekosystemy leśne; ekosystemy wodne reprezentowane są przez źródła i strumienie. Roślinność charakteryzuje się niewielkim zróżnicowaniem, przestrzennie współdominują buczyny: kwaśna *Luzulo pilosae-Fagetum* oraz żyzna *Galio odorati-Fagetum*. W północnej części rezerwatu, u podstawy zboczy krawędzi doliny, położony jest płat grądu *Stellario holostaeae-Carpinetum*. Zajmuje on najniższe, najżyźniejsze i silnie uwilgotnione fragmenty rezerwatu. Niewielką powierzchnię w rezerwacie zajmują łągi. Wszystkie ich płaty wykształciły się pod wpływem wód podziemnych i zlokalizowane są w miejscach ich wypływu oraz wzdłuż zasilanych przez źródła strumieni. W północno-zachodniej części rezerwatu występuje podgórski łąg jesionowy *Carici remotae-Fraxinetum*, natomiast w obrębie nisz źródliskowych, a także wzdłuż niektórych strumieni, rozwinęły się niewielkie płaty łągów źródliskowych: *Fraxino-Alnetum cardaminetosum amare*. Łągi te występują w kompleksie z roślinnością źródliskową z klasy *Montio-Cardaminetea*.

Zbiorowiska roślinne związane z ekosystemami wodnymi, pomimo niewielkiej powierzchni, stanowią jeden z najcenniejszych elementów szaty roślinnej rezerwatu. Reprezentują one wyłącznie klasę *Montio-cardaminetea*, największą powierzchnię zajmuje zespół rzeżuchy gorzkiej i śledziennicy skrętolistnej *Cardamino-Chrysosplenietum alternifolii*.

Buczyny i grądy wykazują zniekształcenia wynikające z prowadzonej w przeszłości gospodarki leśnej: jednowiekowy drzewostan, słabo wykształcone drugie piętro i podszyt (często brak), małe ilości martwego drewna; niewielkie powierzchnie zajmują natomiast płaty ze znacznym udziałem w drzewostanie gatunków obcych siedliskowo i geograficznie. Dobrym stanem zachowania wyróżniają się płaty łągów zlokalizowanych w obrębie źródlisk.

Flora rezerwatu charakteryzuje się bardzo wysokim stopniem naturalności. Poza obecnością świerka i niecierpka drobnokwiatowego (obydwa gatunki występują nielicznie) we florze rezerwatu brak jest gatunków obcych.

Znacznym bogactwem i obecnością taksonów rzadkich wyróżnia się mykobiota rezerwatu. Spośród 147 odnotowanych taksonów, 1 gatunek jest objęty ochroną, 20 gatunków umieszczonych na czerwonej liście grzybów, w tym 5 zagrożonych (EN), 6 narażonych (VU) i 9 rzadkich (R); 5 gatunków posiada jedynie do trzech stanowisk w Polsce.

Ze względu na małą różnorodność biotopów, fauna rezerwatu jest stosunkowo uboga. W granicach rezerwatu stwierdzono występowanie 2 gatunków płazów, 2 gatunków gadów, 3 gatunków ssaków oraz 25 gatunków ptaków lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych. Wśród ptaków dominowały pospolite gatunki leśne, na uwagę zasługują gatunki charakterystyczne dla starych buczyn – muchołówka mała i siniak. Stosunkowo wysoka jest bioróżnorodność chiropterofauny. Rezerwat jest intensywnie wykorzystywany przez karliki malutkie. Poza nimi w rezerwacie występuje 6 innych gatunków nietoperzy, z których najrzadsze to nocek duży i mopek zachodni.

Wśród 109 zidentyfikowanych taksonów bezkręgowców występują gatunki rzadkie, np. wtyk równotarczyk *Enoplops scapha*, *Sitona gressorius*, biegacz pomarszczony *Carabus intricatus*, trzmiel szary *Bombus veteranus*, oziębica późna *Arctophila superbiens*.

W obecnym akcie prawnym zostały wprowadzone następujące zmiany w stosunku do rozporządzenia z 2005 r. :

1) Na obszarach graniczących z rezerwatem wyznaczono otulinę.

Do otuliny włączono przede wszystkim niezurbanizowane tereny rolnicze położone na południowy zachód od rezerwatu. Obejmują one zlewnię powierzchniową rezerwatu oraz część strefy zasilania źródeł i wysięków rezerwatu wodami podziemnymi. Ochrona tego obszaru przed zagrożeniami mogącymi zmienić ilość lub jakość wód dopływających do rezerwatu ma duże znaczenie dla zachowania celu ochrony rezerwatu. Utworzenie otuliny ma również chronić rezerwat przed antropopresją, głównie wynikającą z potencjalnego przybliżania zabudowy wsi Borkowo Lęborskie do granicy rezerwatu.

W granice otuliny włączono również fragment lasu otaczający łęg zlokalizowany w północno-zachodniej części rezerwatu. Granica rezerwatu przebiega w tym miejscu po granicy fitocenozy łęgu *Carici remotae-Fraxinetum*, zatem otulina ma za zadanie ochronę specyficznych uwarunkowań ekologicznych tego podgórskiego łęgu jesionowego.

Nie włączono do otuliny lasów położonych na dnie doliny rzeki Chełst, graniczących z rezerwatem od strony północno-wschodniej. Ze względu na ich lokalizację mają one mniejszy wpływ na rezerwat, niż tereny położone w obrębie jego zlewni, chociaż rodzaj i terminy działań z zakresu gospodarki leśnej będą również oddziaływać na rezerwat.

- 2) Do wyznaczenia przebiegu granicy rezerwatu i otuliny wykorzystano numeryczne dane leśne (wg Planu Urządzenia Lasu Nadleśnictwa Choczewo na lata 2014-2023.).
- 3) Powierzchnię rezerwatu i otuliny podano w oparciu o dane przestrzenne GIS (jako powierzchnie poligonów opisanych współrzędnymi punktów załamania granicy rezerwatu i granicy otuliny, w układzie współrzędnych płaskich prostokątnych PL-1992).
- 4) Powierzchnię rezerwatu określono na 41,09 ha. Różnica pomiędzy powierzchnią rezerwatu wskazaną w akcie z 2005 r. (tj. 40,64 ha), a wskazaną w niniejszym zarządzeniu, może wynikać zarówno z odmiennej metody pomiaru, jak też dowiązania granicy rezerwatu do przebiegu granic wydziełów wchodzących w skład rezerwatu wg obowiązującego PUL na lata 2014-2023.
- 5) W zarządzeniu opisano również położenie rezerwatu poprzez wskazanie działek ewidencyjnych oraz wydziełów leśnych wchodzących w jego granice. Uznano, że informacje te określają położenie rezerwatu w sposób precyzyjny oraz przystępny dla użytkowników, którzy nie dysponują umiejętnościami lub możliwościami technicznymi określenia położenia rezerwatu przy pomocy współrzędnych punktów załamania granicy rezerwatu. Przesłanki tej nie wyczerpują również załączone mapy, gdyż ich skala nie umożliwia precyzyjnego określenia położenia rezerwatu. Dotyczy to w szczególności małych powierzchni i elementów liniowych (np. dróg położonych na granicy rezerwatu), których położenie w granicach

rezerwatu, bez jednoznacznego wskazania, może budzić wątpliwości i wynikające z nich problemy podczas realizacji działań ochronnych oraz działań gospodarczych na styku rezerwatu z terenami położonymi poza nim. Jest to jeden ze sposobów opisanie położenia rezerwatu i w razie ewentualnych wątpliwości wynikających z przyszłych zmian w ewidencji geodezyjnej czy leśnej, będą one rozstrzygane w oparciu załączony opis granicy za pomocą punktów jej załamania.

W tej sytuacji zasadne stało się wydanie przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku zarządzenia w sprawie rezerwatu przyrody „Borkowskie Wąwozy”, w oparciu o delegację ustawową zawartą w treści art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Projekt zarządzenia został omówiony z Nadleśnictwem Choczewo podczas spotkania, które odbyło się w siedzibie Nadleśnictwa w dniu 1 czerwca 2020 r. Po wprowadzeniu poprawek ustalonych podczas spotkania, projekt został przesłany do Nadleśnictwa Choczewo (mail z dnia 5.06.2020 r.).

Projekt zarządzenia uzyskał pozytywną opinię Regionalnej Rady Ochrony Przyrody w Gdańsku (uchwała z dnia 19 listopada 2020 r. w sprawie wydania opinii do projektu zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku w sprawie rezerwatu przyrody „Borkowskie Wąwozy”).

Projekt zarządzenia został zaopiniowany przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska (mail z dnia 23.12.2020 r.). GDOŚ wniosła następujące uwagi:

- 1) w odnośniku należy użyć czasu przeszłego, tj. które "utraciło" moc;
- 2) przypisy dot. sposobu obliczenia powierzchni – „w naszej ocenie taka informacja powinna być w uzasadnieniu a nie w samym zarządzeniu”;
- 3) w zał. 4 i 5 warto dodać przypis po 1992 w brzmieniu: „Układ współrzędnych płaskich prostokątnych PL-1992 jest jednym z układów tworzących państwowy system odniesień przestrzennych, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 3 ust. 5 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. - Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2020 r. poz. 2052)”.

Wszystkie uwagi GDOŚ zostały uwzględnione w treści zarządzenia, przy czym przypis dotyczący układu współrzędnych płaskich prostokątnych PL-1992 zamieszczono przy § 2. ust 4, czyli przy pierwszym powołaniu się na ten układ w niniejszym zarządzeniu.

Projekt zarządzenia został uzgodniony w trybie art. 59 ust. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2019 r. poz. 1464) z Wojewodą Pomorskim (pismo PN-I.0041.1.2021.ES z dnia 18 lutego 2021 r.).